

การศึกษาอิทธิพลความเชื่อลัทธิเต๋าที่มีต่อประเพณีชาติพันธุ์ฮั่น ของเมืองเป่าซาน

Influences of Taoism appeared in Tradition of Han ethnicity in Baoshan

ชัยเนตร ชนกคุณ
Chainet Chanogkun

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Faculty of Humanities and Social Sciences
*Corresponding Author Email : Chanogkun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อลัทธิเต๋าทิที่ปรากฏในประเพณีชาติพันธุ์ฮั่นของเมืองเป่าซาน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งรวมการใช้ qualitative research (การวิจัยเชิงคุณภาพ) และ quantitative research (การวิจัยเชิงปริมาณ) ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

มี 18 ประเพณีของชาวเป่าซาน ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต 4 ประเพณี มีการบูชาเทพเจ้า 14 ประเพณี มีการใช้นักบวชของลัทธิเต๋าเพื่อประกอบพิธีกรรม 5 ประเพณี ใช้ผู้อาวุโสในครอบครัวร่วมกับนักบวชเต๋า 1 ประเพณี สมาชิกในครอบครัวสามารถประกอบพิธีกรรมได้ด้วยตนเอง 12 ประเพณี ส่วนประเพณีที่ต้องประกอบพิธีกรรมในศาสนสถานของลัทธิเต๋า มี 2 ประเพณี ประกอบพิธีกรรมที่หลุมฝังศพ 1 ประเพณี ประกอบพิธีกรรมในที่โล่งกว้าง 1 ประเพณี และสามารถประกอบพิธีกรรมในบ้านของตน 14 ประเพณี นอกจากนี้ยังพบว่าอิทธิพลความเชื่อของลัทธิเต๋าและชาติพันธุ์เป่าซานมีความสัมพันธ์กันด้วย 4 ความสัมพันธ์ คือ 1 ด้านความเชื่อ ที่มีการปลูกฝังตลอดวิถีชีวิตในประเพณีต่างๆตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ด้านที่ 2 ด้านเทพเจ้า ที่มีการสื่อสารไปยังเทพเจ้าต่างๆของลัทธิเต๋าเพื่อให้ผู้ร่วมประเพณีได้รับผลทั้งด้านชีวิตและจิตใจ ด้านที่ 3 นักบวช มีการใช้นักบวชในลัทธิเต๋าเพื่อประกอบพิธีกรรม และด้านที่ 4 ศาสนสถานของลัทธิเต๋าทิที่ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม

คำสำคัญ: 1. ชาติพันธุ์ฮั่น; 2. ประเพณี; 3. ลัทธิเต๋า; 4. อิทธิพลความเชื่อ

ABSTRACT

This research article aimed to studying the influences of Taoism appeared in Han tradition in Baoshan city. It is a mixed-methods research approach that combines qualitative research and quantitative research. Questionnaires are used as a tool for collecting quantitative data.

The research found that:

There were 18 traditions, the ones involved lifestyles was 4. 14 of these involved a warship to God. 5 of them involved the Taoism priests for making rites. The tradition consisted of family elders and Taoism priest was only one. Self making rites in family for 12. 2 traditions were held in Taoism place divided into 2 consisted of grave and outdoors. In house rites holdings was 14. Influences of Taoism and Baoshan ethnicity related each other in 4 dimensions : 1) Beliefs was

inherited throughout lives from traditions, 2) God, the communication from human to God of Taoism for the encouragement in life and soul, 3) priest was the one who made the rites and 4) Taoism religious places were the place for making rites. Keywords: belief influence, Taoism, tradition, Han ethnicity.

Keywords: 1. Han ethnicity; 2. Taoism; 3. Tradition; 4. Influence of belief

บทนำ

เมืองเป่าซาน เป็นเมืองภายใต้เขตอำนาจของมณฑลยูนนาน ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน ติดกับพม่า มีเส้นเขตแดนยาว 170 กิโลเมตร เมืองเป่าซานเป็นพื้นที่ที่พัฒนาเร็วที่สุดแห่งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของยูนนาน ในสมัยโบราณคืออาณาจักร Ailao และ Mengzhang (เมืองช้าง) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของอาณาจักร Ailao ตั้งอยู่ในเป่าซาน ปัจจุบันมีชนกลุ่มน้อย 13 กลุ่มที่อาศัยอยู่ในเป่าซาน (รัฐบาลเทศบาลเป่าซาน, ม.ป.ป.) ความเชื่อทางศาสนาในเป่าซานก็มีความหลากหลายเช่นกัน รวมถึงการบูชาธรรมชาติแบบดั้งเดิม ที่มีแนวคิดจากพุทธศาสนา ลัทธิเต๋า และความเชื่อทางศาสนาอื่น ๆ (Baidu, 2566)

ศาสนาเต๋าก่อเกิดในประเทศจีน ประมาณ 61 ปี ก่อนพุทธศักราชเริ่มแรกนั้นยังไม่เป็นศาสนา เป็นเพียงปรัชญาเท่านั้นไม่มีพิธีกรรมไม่มีข้อปฏิบัติอะไรเป็นพิเศษมากไปกว่าข้อคิดและคำสอน ต่อมาภายหลังจึงได้พัฒนาขึ้นเป็นศาสนาที่มีองค์ประกอบตามลักษณะของศาสนา โดยเฉพาะความเป็นเอกเทวนิยมที่มีองค์ประกอบทั่วไปเหมือนศาสนาที่เป็นเอกเทวนิยม หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนาเต๋าคือสมบัติอันเป็นรัตน 3 ประการ ชีวิตจะดีได้ต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ ลักษณะคนดีและชีวิตที่มีสุขสูงสุด ความบริสุทธิ์อันยิ่งใหญ่ 3 ประการและปรัชญาในการดำเนินชีวิตศาสนาเต๋ามีพิธีกรรมที่สำคัญคือพิธีบริโภคน้ำอาหารเจ และพิธีกราบไหว้บูชาวิญญาณของบรรพบุรุษ จุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิตของศาสนาเต๋าคือความสุขที่แท้จริงและนิรันดร์ การที่จะเข้าถึงเต๋าหรือรวมอยู่กับเต๋าเป็นเอกภาพเดียวกันจะต้องบำเพ็ญตนให้ดำเนินไปตามทางของธรรมชาติให้มีความสงบระงับครองชีวิตในทางที่กลมกลืนกับธรรมชาติสามารถทำให้สงบตามทางของธรรมชาติ(เต๋า)ชาวเต๋าเชื่อว่าชีวิตในโลกนี้มีครั้งเดียวจากนั้นไปสู่โลกวิญญาณชั่ววินรันดร์ (Lewis, 1994) ฐานะปัจจุบันของศาสนาเต๋าคือปัจจุบันนี้มีศาสนิกประมาณ 183 ล้านคนกระจายอยู่ในประเทศต่างๆที่ชาวจีนอาศัยอยู่มาก เช่น ประเทศไทย มาเลเซียและสิงคโปร์ เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่อยู่ในประเทศจีน

ลัทธิเต๋ามีอิทธิพลอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งต่อประเพณีพื้นบ้านของจีนโบราณ และอิทธิพลบางส่วนยังคงดำเนินต่อมาจนถึงทุกวันนี้ ตัวอย่างเช่น การบูชาบรรพบุรุษและการบูชาวิญญาณเทพเจ้าประจำเมือง เทพแผ่นดินและเทพเจ้าเตาไฟนั้นมีการดำเนินการในเกือบทุกภูมิภาค ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ และแม้แต่ทุกครัวเรือนในประเทศ คนจีนไม่ว่าจะเชื่อในลัทธิเต๋าหรือไม่ก็ตามต่างให้ความเคารพต่อเทพเจ้าเหล่านี้เป็นอย่างมาก ในแต่ละปีอิทธิพลของลัทธิเต๋ามีต่อประเพณีพื้นบ้านจะชัดเจนมากขึ้น เช่น เทศกาลฤดูใบไม้ผลิเป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุดของชาวจีนทุกคน ในเทศกาลแบบดั้งเดิมนี้นี้ ตั้งแต่ความบันเทิงรื่นเริงไปจนถึงอาหารและการบูชา รวบรวมลักษณะของประเพณีพื้นบ้านของจีนและวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น เทพเจ้าติดประตูและเทพเจ้าเตาไฟ ซึ่งมีชีวิตชีวามาก ประเพณีเหล่านี้บางส่วนยังคงดำเนินต่อไปจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งเทพเจ้าประตู และเทพเจ้าเตาไฟ ฯลฯ ล้วนมาจากลัทธิเต๋า

ปัจจุบันชาวเมืองเป่าซานยังคงบูชาพระโพธิสัตว์ เจ้ามังกร เทพเจ้าภูเขา เทพเจ้าเตาไฟ ฯ ตามบรรพบุรุษผู้ใหญ่พาลูกหลานทำพิธีกรรมบูชา ด้วยเชื่อว่าเทพเจ้าเหล่านี้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาก จะอวยพรให้ทุกคนประสบความสำเร็จ ฉะนั้นทุกคนจึงต้องเคารพบูชาเทพเจ้า นอกจากนี้ยังปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าที่ปรากฏในประเพณีชาติพันธุ์อื่นของเมืองเป่าซานอีกด้วย ซึ่งแนวคิดสำคัญของลัทธิเต๋าคือ หยินหยาง หรือธรรมชาติของการเป็นคู่ตรงข้าม โดย หยิน (yin) หมายถึง พลังด้านลบ จึงมีสีดำ และ หยาง (yang) หมายถึง พลังด้านบวก จึงมีสี

ขาว เป็นสัญลักษณ์ที่มีความเป็นคู่ตรงข้ามที่จะบันดาลให้เกิดเอกภพขึ้น และมีความเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกนี้ ล้วนประกอบไปด้วยพลังสองด้านนี้ เมื่อทำงานประสานกันจะก่อให้เกิดความสำเร็จ และเมื่อขัดแย้งกันจะทำให้เกิดความล้มเหลว โดยที่หยิน และหยางไม่ใช่ตัวแทนของความดีและความชั่ว แต่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของเอกภพ (พจนานุกรม จันทรสันติ, 2525)

ประเพณีชาติพันธุ์อันของเมืองเป่าซานที่เกี่ยวกับเทพเจ้ามีหลากหลายประเพณี เช่น ประเพณี “开财门” หมายถึงว่าเปิดประตูรับความมั่งคั่ง ให้บุคคลเจริญรุ่งเรืองและทำพิธีกรรมการบูชาเทพเจ้าแห่งโชคลาภถือเป็นเทพเจ้าในลัทธิเต๋าของประเทศจีน และประเพณี “开财门” มีสองประเภท คือ ประเภทแรก คือทำพิธีกรรมที่เรียบง่ายและไม่ซับซ้อนในวันตรุษจีน ประเภท 2 คือ เชิญนักบวชลัทธิเต๋านับวันอันเป็นมงคลเพื่อประกอบพิธีกรรมที่ซับซ้อนและเคร่งขรึม ซึ่งความเกี่ยวโยงของเทพเจ้าและประเพณีต่าง ๆ นี้ทำให้เห็นความเชื่อมโยงบางประการระหว่างความเชื่อแบบลัทธิเต๋าและการดำรงชีวิตของผู้คน

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับความเชื่อของลัทธิเต๋าคือกลุ่มที่ 1 ศึกษาความหมายของลัทธิเต๋าด้านประวัติศาสตร์ความเชื่อและการนิยามความหมาย พบการศึกษาวิจัย 3 เรื่อง คือ ศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของลัทธิเต๋า (พนมกร คำวัง, 2563) การให้ความหมาย นิยาม และการกระจายหลักคิดของลัทธิเต๋า (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2564) และศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความสุขของปรัชญาลัทธิเต๋า(เทวฤทธิ์ ศรีไชยพล, 2563)

กลุ่มที่ 2 เป็นการศึกษาแนวคิดของเต๋าด้านศาสนสถานในประเทศไทย พบ 1 เรื่อง คือ การศึกษาร่องรอยเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาและศาสนาเต๋าด้านศาสนาเจ้าหน้าจาช่าไต้หวัน จังหวัดชลบุรี (Lan, 2561)

กลุ่มที่ 3 คือกลุ่มที่นำเสนอประเพณีวรรณกรรมและภาพยนตร์มาวิเคราะห์คุณค่าของลัทธิเต๋าคือกลุ่มที่ 3 ศึกษาเรื่อง พบการศึกษา 2 เรื่อง คือ การศึกษาแนวคิดเต๋าและเซนในภาพยนตร์เรื่อง กังฟูแพนด้า (ธัญจิรา อัครวิชัยตระกูล, 2560) และการศึกษาเรื่องการปะทะสังสรรค์ของคติขงจื้อ เต๋า พุทธในตัวละครหงอคงในวรรณกรรมไซอิ๋ว (สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์, 2564)

จากผลการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่าร่องรอยการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาเต๋าคือกลุ่มที่ 3 มีความพยายามที่จะอธิบายสาระสำคัญของลัทธิเต๋าด้านความหมายของชีวิตและสื่อ แต่ยังไม่ปรากฏว่าพื้นที่ของเป่าซาน หรือพื้นที่ที่ไม่ปรากฏว่ามีผู้นับถือศาสนาใด แต่กลับมีประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับลัทธิเต๋า การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาติพันธุ์เป่าซานที่มีความสัมพันธ์กับลัทธิเต๋า โดยที่ผู้คนในเมืองต่างตั้งคำถามมาช้านานเกี่ยวกับสถานะการนับถือศาสนาของตน เมื่อไม่ปรากฏว่าตนเองและชาวเมืองเป่าซานมีศาสนาให้นับถือ แต่ประเพณีต่างๆของชุมชนต่างปรากฏความเชื่อของลัทธิเต๋า เช่น เทพเจ้า นักบวช ผู้ประกอบพิธีกรรมและศาสนสถาน และได้รับการปลูกฝังความเชื่อต่างๆในทุกช่วงของชีวิต จะมีความเกี่ยวข้องกันกับลัทธิเต๋าและประเพณีต่างๆอย่างไร

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อลัทธิเต๋าคือกลุ่มที่ 3 ที่ปรากฏในประเพณีชาติพันธุ์อันของเมืองเป่าซาน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะความเชื่อด้านประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2. ใช้การสัมภาษณ์ผ่านโปรแกรม WeChat กับประชากรเมือง เป้าชนกลุ่มแบบเจาะจง จำนวน 30 คน ที่อายุ 40 – 75 ปี เพศชาย 15 คน เพศหญิง 15 คน เนื่องจากเป็นวัยที่มีความผูกพันกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและยึดโยงกับความเชื่อของคนรุ่นเก่า มาสู่ยุคปัจจุบัน
3. แบบสอบถามชนิดปลายเปิด เพื่อเก็บรายละเอียดของประเพณีต่างๆของเมืองเปาซาน
4. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เกี่ยวกับรายละเอียดของประเพณี ขั้นตอนในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของตัวแทนลัทธิเต๋าในแต่ละกิจกรรม และทำการจัดหมวดหมู่ประเภทของประเพณี
5. นำเสนอข้อสรุปและอภิปรายผลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ และให้ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาอิทธิพลความเชื่อลัทธิเต๋าที่ปรากฏในประเพณีชาติพันธุ์ฮั่นของเมืองเปาซาน พบประเพณีที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อลัทธิเต๋า 18 ประเพณี ดังนี้

1. ประเพณีเด็กเกิดครบหนึ่งเดือน

ชาวเปาซานให้ความสำคัญกับการกำเนิดของเด็กทารกเป็นอย่างมาก โดยเมื่อเด็กอายุได้ 1 เดือน ก็จะนำเด็กมาร่วมพิธีกรรมนี้ โดยในประเพณีดังกล่าวจะใช้นักบวชจากศาสนาเต๋ามาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เป็นการสวดบทพระสูตรเพื่อบูชาพระโพธิสัตว์ และเทพเจ้าแห่งความปิติ ซึ่งเป็นเทพเจ้าจากลัทธิเต๋า โดยเทพเจ้าทั้งสองมีหน้าที่คือ พระโพธิสัตว์เป็นเทพเจ้าที่ผู้คนแสวงหาความคุ้มครอง ความเมตตา และสติปัญญา ซึ่งมีความสำคัญมากสำหรับเด็กเพื่อที่จะเติบโตต่อไปด้วยความปลอดภัย มีผู้รักใครเมตตา และมีความเฉลียวฉลาด ส่วนเทพเจ้าแห่งความปิติเป็นเทพเจ้าที่ให้ผู้คนเกิดสิริมงคลและความสุขเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับครอบครัวว่าเด็กจะเป็นคนที่เติบโตด้วยความสุขและประสบโชคดี

ความสัมพันธ์ของพิธีกรรมและการบูชาเทพเจ้าทั้งสองนั้น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการมีชีวิตและเทพเจ้าของลัทธิเต๋าดังแต่เยาว์วัย และบ่มเพาะความเชื่อของลัทธิเต๋าให้ติดกับผู้คนตั้งแต่เริ่มต้นของการมีชีวิต ซึ่งประเพณีนี้มีนักบวชจากลัทธิเต๋ามาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมหลัก

2. ประเพณีวันเกิดหนึ่งปี

ความสำคัญของประเพณีวันเกิดหนึ่งปี การเฉลิมฉลองในปีแรกถือเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการเจริญเติบโตของเด็ก ในวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม การฉลองวันเกิดมีความหมายเชิงสัญลักษณ์มากมาย ในเมืองเปาซาน มีการจัดพิธีกรรมในวันนี้เพื่อบูชาพระโพธิสัตว์และเทพเจ้าแห่งความปิติ เพื่ออธิษฐานเพื่อเด็กๆ พระโพธิสัตว์และพระเจ้าแห่งความปิติเป็นเทพเจ้าจากลัทธิเต๋า

ความสัมพันธ์ของพิธีกรรมและการบูชาเทพเจ้าทั้งสองนั้น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการมีชีวิตและเทพเจ้าของลัทธิเต๋า โดยมีนัยยะสำคัญประการหนึ่งคือการทำให้ผู้คนระลึกถึงความสำคัญของเทพเจ้าของเต๋ามีส่วนช่วยให้เด็กเติบโตแข็งแรงเพื่อจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตและประกอบพิธีกรรมโดยนักบวชของลัทธิเต๋า

3. ประเพณีการแต่งงาน

การแต่งงานเป็นพิธีกรรมที่มีความหมายพิเศษในชีวิตสำหรับคนทั่วไป ผู้คนเชื่อว่าการบูชาเทพเจ้าจะนำความโชคดีสู่เจ้าบ่าวและเจ้าสาว นอกจากนี้ยังเป็นคำอวยพรแก่เจ้าสาวและเจ้าบ่าว ในประเพณีนี้ ชาวเปาซานจะบูชาพระโพธิสัตว์ และเทพเจ้าความสุขของชีวิตหวังว่าคู่บ่าวสาวสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและพัฒนาอาชีพการงานได้อย่างราบรื่น

ความสัมพันธ์ของพิธีกรรมและการบูชาเทพเจ้าทั้งสองนั้น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างชีวิตคู่และการดำเนินชีวิต เนื่องจากการแต่งงานคือการเริ่มต้นชีวิตครอบครัว ชาวเปาซานที่บูชาเทพเจ้าเต๋านั้น จึงมีความปรารถนาที่จะให้ชีวิตของตนประสบพบเจอแต่ความสุขของชีวิตในการครองชีวิตคู่ มีความก้าวหน้าในการทำงานที่ทำ และยังปรารถนาให้มีสติปัญญาและได้รับความเมตตา คุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์

4. ประเพณีงานศพ

งานศพตามประเพณีถือเป็นการแสดงหลักจรรยาบรรณในชีวิตของจีน งานศพมุ่งเน้นไปที่อารมณ์และความตั้งใจเดิมคือเพื่อรองรับความเศร้า ความเจ็บปวด และการสูญเสียที่เกิดจากการเสียชีวิตอย่างไม่คาดคิดของผู้เป็นที่รักอย่างเหมาะสม ในประเทศจีน ลัทธิเต๋าถือเป็นศาสนาสำคัญศาสนาหนึ่ง ชาวเป่าซานเชื่อกันว่าการเชิญนักบวชลัทธิเต๋าเข้าร่วมพิธีกรรมงานศพสามารถสวดส่งวิญญาณ ให้ผู้ตายจากไปอย่างสงบ

ความสัมพันธ์ของพิธีกรรมและการเชิญนักบวชลัทธิเต๋าคือช่วยทำพิธีกรรมสวดส่งวิญญาณ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการมีชีวิตและความเชื่อของลัทธิเต๋าจจนถึงตาย เทพเจ้าของลัทธิเต๋าที่ทำการสวดในพิธีกรรมนี้จึงมีความสำคัญในการสร้างความสุขสงบแก่ผู้ตายและการกลับคืนสู่ธรรมชาติ

5. ประเพณีเปลี่ยนชื่อ

ชาวเป่าซานเชื่อว่าการเปลี่ยนชื่อสามารถเปลี่ยนชะตากรรมของบุคคลได้ สามารถจัดความโชคร้ายของตนเองได้ ดังนั้นการเปลี่ยนชื่อจึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับชาวเป่าซาน ต้องได้รับอนุญาตจากเทพเจ้า และโดยนักบวชลัทธิเต๋าคำนวณว่าชื่อใหม่สอดคล้องกับโชคชะตาของตนเองหรือไม่ หลังจากเปลี่ยนชื่อแล้วต้องไปบูชาเทพเจ้าที่วัดเต๋า

ความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนชื่อและการบูชาเทพเจ้าลัทธิเต๋า แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการดำเนินชีวิตและความเชื่อของลัทธิเต๋า ที่ผูกพันกับผู้คน ชื่อใหม่และชื่อเก่าของชาวเป่าซาน จะได้รับอิทธิพลจากศาสนาเต๋าทูทุกขั้นตอน และความเห็นของนักบวชในลัทธิเต๋า ส่งผลต่อการเปลี่ยนชื่อของคนเป็นอย่างมาก เนื่องจากองค์ความรู้ของเต๋าย่อมจะแนะนำให้ชื่อนั้นมีความสอดคล้องกับครองของชีวิตและธรรมชาติรอบตัวของผู้คนเป็นหลักสำคัญ นอกจากนี้สถานที่ประกอบพิธีกรรมต้องกระทำในวัดของลัทธิเต๋าท่านั้น แสดงถึงความสำคัญของพื้นที่ที่มีผลต่อความเชื่อของผู้คน เพราะการเปลี่ยนชื่อจะสมบูรณ์ได้ต้องอาศัยนักบวชและศาสนสถานของลัทธิเต๋าเป็นส่วนสำคัญ ไม่สามารถกระทำด้วยตนเอง หรือสามารถทำได้ในบริเวณอื่นของเมืองเป่าซาน

6. ประเพณีขอพร

ประเพณีขอพรเป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่ผู้คนแสดงความเคารพโดยการบูชาเทพเจ้า โดยหวังว่าจะได้รับการปกป้องและการนำทางจากเทพเจ้า ในลัทธิเต๋า การบูชาเทพเจ้าถือเป็นวิธีการสื่อสารกับเทพเจ้า ผู้คนสามารถแสดงความปรารถนา ความกตัญญู หรือการกลับใจผ่านพิธีกรรมนี้ ชาวเป่าซานทำพิธีกรรมนี้อย่างเคร่งครัดทุกปี เพื่อตนเองและครอบครัวจะได้รับพรจากเทพเจ้าในปีต่อไป ปกติชาวเป่าซานจะขอให้ร่ำรวย ด้วยการบูชาเทพเจ้าแห่งโชคลาภ ขอความปลอดภัย ด้วยการบูชาไท่ซางเหล่าจุน ขอความรักด้วยการบูชาพระเจ้าไท่หยิน และขอผลการเรียนด้วยการบูชาจักรพรรดิเหวินซาง

ความสัมพันธ์ของประเพณีขอพรและการบูชาเทพเจ้าลัทธิเต๋า แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการดำเนินชีวิตและความเชื่อที่มีต่อลัทธิเต๋า โดยเทพเจ้าของลัทธิเต๋าคือบูชาในประเพณีขอพร จะมีความสำคัญในเรื่องต่างๆของชีวิต ตั้งแต่โชคลาภ ความรัก ไปจนถึงผลการเรียน แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของความเชื่อที่มีต่อลัทธิเต๋าคือปรากฏในทุกบริบทของชีวิต นอกจากนี้ การที่ประเพณีขอพรจัดขึ้นในทุกๆปี แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญระหว่างผู้คนและความเชื่อที่มีต่อลัทธิเต๋า แม้ว่าการขอพรจะไม่ประสบผลสำเร็จในการอธิฐานในปีนั้น แต่เทพเจ้าเต๋าย่อมจะส่งแรงอธิฐานในปีต่อไป เพื่อให้ผู้คนระลึกถึงเทพเจ้าจากลัทธิเต๋าสเสมอ นอกจากนี้ผู้ประกอบพิธีกรรมนี้ต้องกระทำผ่านนักบวชและวัดในศาสนาเต๋าท่านั้น เพื่อให้การขอพรบรรลุเป้าหมายมากที่สุด

7. ประเพณี 开财门 หรือประเพณีเปิดประตูรับทรัพย์

ในความเชื่อของลัทธิเต๋า เทพเจ้าแห่งโชคลาภมักถูกมองว่าเป็นเทพเจ้าที่ปกป้องความมั่งคั่ง โชคลาภและความเจริญรุ่งเรือง ลัทธิเต๋านับความกลมกลืนกับธรรมชาติและเต๋ายังหมายถึงสิ่งของทางโลกต่างๆ ดังนั้น

ความมั่งคั่งก็ถือเป็นส่วนสำคัญเช่นกัน เทพเจ้าแห่งความมั่งคั่งจึงมีบทบาทสำคัญในความเชื่อของลัทธิเต๋า ชาวเป่าซานเชื่อว่าการทำงานพิธีกรรมนี้ในวันแรกของปีใหม่จะได้รับความมั่งคั่งตลอดทั้งปีและในปีต่อไป

ความสัมพันธ์ของประเพณีเปิดประตูรับทรัพย์และการบูชาเทพเจ้าลัทธิเต๋า แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างธรรมชาติและผู้คน เนื่องจากหัวใจหลักของลัทธิเต๋าคือการให้ความสำคัญกับธรรมชาติ การแสวงหาทรัพย์สินต่างๆก็เป็นการมีทรัพยากรให้ใช้อย่างไม่ขาดมือ เป็นการสร้างความสุขอย่างหนึ่งของผู้คน ทรัพย์ที่กล่าวถึงจึงไม่ได้หมายความว่าแต่ตัวเงินทองและความร่ำรวย แต่อาจหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของการใช้ทรัพย์เพื่อสร้างความสะดวกสบายให้แก่สมาชิกในครอบครัว

8. ประเพณีบูชาพระโพธิสัตว์ ไหว้ฟ้าไหวดิน

ในลัทธิเต๋าพระโพธิสัตว์มีบทบาทเป็นผู้ปกป้องและให้สติให้พรในพิธีกรรมของลัทธิเต๋า และได้รับการบูชาโดยผู้ศรัทธาเพื่อขอพรจากเทพเจ้า การบูชาเทพเจ้าฟ้ากับเทพเจ้าดินเป็นหนทางหนึ่งสำหรับผู้คนในการแสดงความขอบคุณเทพเจ้าสำหรับของขวัญของพวกเขา และอธิษฐานขอให้พืชผลอุดมสมบูรณ์ต่อไป

ความสัมพันธ์ของทำพิธีกรรมและการบูชาเทพเจ้าลัทธิเต๋าในประเพณีบูชาพระโพธิสัตว์ ไหว้ฟ้าไหวดิน แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการทำมาหากินที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ เนื่องจากวิถีชีวิตตั้งแต่สมัยโบราณทุกคนมีอาชีพทำการเกษตร การที่ฝนตกต้องตามฤดูกาล และพืชผลมีความอุดมสมบูรณ์จึงเป็นพรที่ล้ำค่ามากที่สุด พิธีกรรมดังกล่าวจึงต้องแสดงความเคารพต่อเทพเจ้าที่ควบคุมธรรมชาติ เพื่อให้ชีวิตของผู้คนชาวเป่าซานมีอาหารอุดมสมบูรณ์และรำลึกถึงความเมตตาจากเทพเจ้าของลัทธิเต๋ายู่เสมอ

9. ประเพณีบูชาเจ้ามังกร

ในลัทธิเต๋าของประเทศจีน เจ้ามังกรถือเป็นเทพเจ้าจัดการมหาสมุทรและสภาพอากาศ ลมและฝนของมนุษย์ มีหน้าที่ควบคุมสิ่งมีชีวิตในมหาสมุทร เจ้ามังกรมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชาวเป่าซาน ในหมู่บ้านของเมืองเป่าซาน ชาวเป่าซานสร้างวิหารเจ้ามังกรเพื่อบูชาเจ้ามังกร ชาวเป่าซานบูชาเจ้ามังกรเพื่อขอให้ฝนตกตามฤดูกาล สามารถทำการเกษตรได้ไม่เกิดปัญหายุ้งแห้ง และเกิดอุทกภัย

ความสัมพันธ์ของประเพณีบูชาเจ้ามังกร เชื่อมโยงถึงหลักของลัทธิเต๋า คือธรรมชาติ เนื่องจากการเพาะปลูกเป็นอาชีพของชาวเป่าซาน ฝน เป็นปัจจัยหลักในการเพาะปลูก การบูชาเจ้ามังกรที่สามารถควบคุมฟ้าฝนได้ จะช่วยให้พืชผลเจริญงอกงามและบันดาลให้ธรรมชาติเป็นปกติ เจ้ามังกรที่เป็นหนึ่งในเทพเจ้าของลัทธิเต๋าก็มีส่วนสำคัญในการควบคุมธรรมชาติเพื่อให้ผู้คนใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล นอกจากนี้ความเชื่อมโยงอีกประการของประเพณีนี้ก็คือ การที่ต้องประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้ามังกรที่ชาวบ้านประดิษฐานเท่านั้นจึงจะเกิดผลตามที่อธิษฐานไว้ การสร้างศาสนสถานศาลเจ้ามังกรนี้ เป็นการกำหนดให้เทพเจ้านั้นมีตัวตนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ชาวบ้านสามารถเข้าถึงและประกอบพิธีกรรมด้วยตนเอง โดยที่ไม่ต้องกระทำผ่านนักบวชของศาสนาเต๋า

10. ประเพณีบูชาเทพเจ้าที่ดูแลรักษาสัตว์เลี้ยง

ในหมู่บ้านของเมืองเป่าซาน เกือบทุกครอบครัวเลี้ยงสัตว์ที่บ้าน เช่น หมู ไก่ เป็ด วัว สัตว์เหล่านี้สามารถขายเป็นเงินหรือทำเป็นอาหารได้ สำหรับชาวเป่าซาน ความปลอดภัยของสัตว์เลี้ยงเป็นสิ่งสำคัญมาก เทพเจ้าที่ดูแลรักษาสัตว์เลี้ยง เป็นเทพเจ้าจากลัทธิเต๋า มีหน้าที่ดูแลสัตว์ที่เราเลี้ยงไม่ให้เกิดโรคร้าย ล้มตายและออกลูกออกหลานมากขึ้น

ความสัมพันธ์ของประเพณีบูชาเทพเจ้าที่ดูแลรักษาสัตว์เลี้ยงและลัทธิเต๋าคือการที่ผู้คนที่ต้องการการปกป้องจากเทพเจ้าเต๋า เนื่องจากสัตว์เลี้ยงมีความสำคัญอย่างมากต่อวิถีชีวิตของผู้คน หากเกิดโรคร้ายและสัตว์เลี้ยงล้มตายเป็นจำนวนมากจะส่งผลต่ออาหารของชุมชนและครอบครัว การบูชาเทพเจ้ารักษาสัตว์เลี้ยง คือการรำลึกถึงเทพเจ้าที่ควบคุมสมดุลตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของลัทธิเต๋า เพื่อให้วงจรของสัตว์เลี้ยงเป็นไปอย่าง

ปกติ พิธีกรรมนี้จึงเป็นพิธีกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้คนมีความผูกพันกับลัทธิเต๋ามากยิ่งขึ้นในแง่ของการรักษาสมดุลของวงจรอาหารของชาวเป่าซาน

11. ประเพณีบูชาเทพเจ้าเตาไฟ

เทพเจ้าเตาไฟเป็นเทพเจ้าที่เป็นตัวแทนของลัทธิเต๋าและได้รับความนิยมมากที่สุดในหมู่บ้านชาติพันธุ์ฮั่น และมีผู้คนจำนวนมากที่นับถือเทพเจ้านี้ เทพเจ้าเตาไฟมอบความไว้วางใจให้กับชาติพันธุ์ฮั่นด้วยการมีหน้าที่ในการปิดเป่าวิญญาณชั่วร้าย ขจัดภัยพิบัติ และต้อนรับความโชคดี ทำให้ชาวเป่าซานปลอดภัยในอาหารการกิน การบูชาเทพเจ้าเตาไฟ ชาวเป่าซานหวังว่าเทพเจ้าเตาไฟจะพูดแต่สิ่งดี ๆ และนำความปรารถนาของชาวบ้าน เพื่อทูลต่อเง็กเซียนฮ่องเต้บนสวรรค์ เพื่อให้คุ้มครองชาวเป่าซานในเรื่องอาหารและความอุดมสมบูรณ์ในครอบครัว

ความสัมพันธ์ของประเพณีดังกล่าวทำให้เห็นว่าการประกอบอาหารที่ทำในครัวของชาวเป่าซานมีความสำคัญอย่างมากต่อวิถีชีวิตของผู้คน การเจ็บไข้ได้ป่วยมีจุดเริ่มต้นจากการปรุงอาหาร ดังนั้นหากเทพเจ้าเตาไฟรับฟังคำอธิษฐานก็จะอำนวยให้เกิดความปลอดภัยในครัวเรือน สุขภาพของผู้คนก็จะสมบูรณ์ แม้ว่าเตาไฟที่ใช้ประกอบอาหารจะเป็นเพียงส่วนเล็กน้อยสำหรับความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องปากท้อง แต่หลักสำคัญของลัทธิเต๋ในเรื่องของการให้ความสำคัญต่อธรรมชาติยังเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และมองทุกอย่างรอบตัวเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน เตาไฟจึงเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งของผู้คนที่มีต่อลัทธิเต๋า สู่การเข้าถึงปรัชญาแห่งเต๋าด้วยการใช้อุปกรณ์ปรุงอาหารในครัวเป็นตัวแทนที่จะสื่อถึงธรรมชาติ วิธีการปรุง วัตถุดิบและวิธีการถนอมอาหาร เพื่อสร้างความเป็นปกติในชีวิตประจำวัน

12. ประเพณีไหว้พระจันทร์

เทศกาลไหว้พระจันทร์เป็นหนึ่งในเทศกาลดั้งเดิมของประเทศจีน มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและมีความหมายแฝงทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง เป็นมรดกและการแสดงออกของวัฒนธรรมดั้งเดิมของประเทศจีน ในช่วงเทศกาลนี้ ชาวเป่าซานจะแสดงความคิดถึงและคำอวยพรต่อครอบครัวด้วยการบูชาเทพเจ้าพระจันทร์(พระเจ้าไท่หยิน)หวังว่าจะได้รับการปกป้องจากเทพเจ้าพระจันทร์ และตระหนักถึงความปรารถนาดีในชีวิต เทพเจ้าพระจันทร์เป็นเทพเจ้าในลัทธิเต๋าของประเทศจีน และเทศกาลวันไหว้พระจันทร์เป็นวันเกิดของเทพเจ้าพระจันทร์

ความสัมพันธ์ของทำพิธีกรรมและการบูชาเทพเจ้าลัทธิเต๋า แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างวิถีชีวิตของผู้คนและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ โดยเทพเจ้าพระจันทร์เป็นหนึ่งในเทพเจ้าของลัทธิเต๋าที่จะช่วยอวยพรให้ผู้คนมีความสุข ดังนั้นการไหว้พระจันทร์นอกจากจะเป็นเทศกาลดั้งเดิมของจีนแล้วยังเป็นการแสดงออกถึงการระลึกถึงลัทธิเต๋า เพื่อให้เกิดความสุขแก่ผู้คน

13. ประเพณีบูชาบรรพบุรุษ

ชาวเป่าซานบูชาบรรพบุรุษ เพื่อไว้อาลัยวิญญาณบรรพบุรุษ แสดงความคิดถึงและการไว้อาลัยให้ญาติที่เสียชีวิต จากมุมมองของลัทธิเต๋า ในวงจรชีวิตของสวรรค์ เราแต่ละคนคือที่อยู่ของจิตวิญญาณ แม้ว่าร่างของบุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว แต่วิญญาณของเขายังคงอยู่ ซึ่งเป็นความเป็นอมตะของจิตวิญญาณในลัทธิเต๋า เมื่อตายไปแล้ววิญญาณก็จะไปเกิดใหม่อีกครั้ง แต่กระบวนการรอคอยนี้อาจกินเวลายาวนาน บางทีอาจมากกว่าสิบปีหรือหลายสิบปี หรือนานกว่านั้นด้วย ดังนั้น ชาวเป่าซานมีความเชื่อว่า การบูชาบรรพบุรุษจะให้วิญญาณของบรรพบุรุษได้รับการปล่อยใจ และรอคอยการเกิดใหม่ ลูกหลานสามารถแสดงความกตัญญูผ่านพิธีกรรมนี้

ความสัมพันธ์ของประเพณีบูชาบรรพบุรุษต่อความเชื่อของลัทธิเต๋าคือการเข้าถึงแก่นของธรรมชาติที่มีการเวียนว่ายตายเกิด สรรพสิ่งในโลกล้วนมีที่มามีและที่ไป การแตกดับจากร่างกายมนุษย์สู่วิญญาณที่รอการกลับมาเกิด จึงสะท้อนความเชื่อของลัทธิเต๋า ให้โอกาสคนที่ยังอยู่ได้เห็นความเป็นจริงของธรรมชาติ ไม่มีสิ่งใดที่จีรังยั่งยืน การปฏิบัติต่อวิญญาณผู้ตายด้วยการบูชาบรรพบุรุษ เป็นการแสดงความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ดังกล่าวอย่างเท่าทัน และผู้คนจะซึมซับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตนี้อย่างเป็นปกติ และที่สำคัญประเพณีดังกล่าวสามารถปฏิบัติได้

ด้วยตัวแทนสมาชิกในครอบครัว ไม่ต้องใช้นักบวชจากลัทธิเต๋าเพียงแต่ขั้นตอนหนึ่งที่เชื่อมโยงลัทธิเต๋าก็คือ ต้องเดินผ่านวิหารเทพเจ้าภูเขาก่อนที่จะไปยังสุสานเพื่อทำการบูชา

14. ประเพณีบูชาเทพเจ้าภูเขา

เทพเจ้าภูเขาไม่เพียงแต่มีบทบาทในการปกป้องระบบนิเวศทางธรรมชาติในวัฒนธรรมจีนเท่านั้น แต่ยังเป็นการแสดงให้ถึงการบูชาของผู้คนและความน่าเกรงขามในพลังแห่งธรรมชาติอีกด้วย เทพเจ้าภูเขาเป็นเทพเจ้าจากลัทธิเต๋า ในเมืองเป่าซาน เทพเจ้าภูเขาอยู่ในใจของชาวเป่าซาน ซึ่งแสดงถึงความเคารพและการปกป้องธรรมชาติ ในกระบวนการบูชาเทพเจ้าภูเขา ทุกคนจริงจังมากและไม่กล้ารุกรานเทพเจ้าภูเขา

ความสัมพันธ์ของทำพิธีกรรมนี้ แสดงให้เห็นถึงการตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติ โดยเฉพาะภูเขาอันเป็นแหล่งกำเนิดของสรรพสิ่งโดยเฉพาะอาหารเพื่อปากท้องของชาวเป่าซาน ภูเขาให้ปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต การบูชาเทพเจ้าภูเขานอกจากจะเชื่อมโยงกับเทพเจ้าของลัทธิเต๋แล้ว ยังเป็นการให้ความสำคัญแก่ปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ช่วยให้เกิดความหวงแหนต่อธรรมชาติและปฏิบัติต่อพื้นที่ด้วยความสำนึกในคุณค่าของธรรมชาติ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของลัทธิเต๋าก็ด้วย

15. ประเพณีบูชาที่จู่เอี๊ยะหรือเทพเจ้าแห่งแผ่นดิน

แม้ว่าเทพเจ้าแห่งแผ่นดินจะมีสถานะไม่สูงส่งมากในลัทธิเต๋า แต่ก็เป็นเรื่องธรรมดาตามากในความเชื่อพื้นบ้าน เนื่องจากแผ่นดินเป็นรากฐานชีวิตของผู้คน จึงมีความสำคัญต่อชาวเป่าซานมากยิ่งขึ้น “แผ่นดิน” เป็นแนวคิดที่สำคัญมากมาตั้งแต่สมัยโบราณและหมายถึงการปกป้องที่ดิน ดังนั้น สำหรับชาวเป่าซานจะมีวันพิเศษทุกปีเพื่อบูชาพระเจ้าแผ่นดิน

ความเกี่ยวข้องประการสำคัญของประเพณีนี้กับลัทธิเต๋าคือการรำลึกถึงเทพเจ้าผู้ให้การกำเนิด เนื่องจากแผ่นดิน หรือ ผืนดินเป็นบ่อเกิดของหลายชีวิต เทพเจ้าแผ่นดินเป็นหนึ่งในเทพเจ้าในลัทธิเต๋า การบูชาเทพเจ้าแผ่นดินจึงย้อนให้ทุกชีวิตในเมืองเป่าซานคิดถึงคุณค่าของดินในแง่ของผู้ให้กำเนิดและดำเนินพิธีกรรมผ่านแนวคิดของเต๋า

16. ประเพณี 开财门 หรือประเพณีเปิดประตูมั่งคั่ง

ในความเชื่อของลัทธิเต๋า เทพเจ้าแห่งโชคลาภมักถูกมองว่าเป็นเทพเจ้าที่ปกป้องความมั่งคั่ง โชคลาภและความเจริญรุ่งเรือง ในเมืองเป่าซาน ถ้าสร้างบ้านสร้างประตูเสร็จแล้ว หรือมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้นกับครอบครัว และเพื่อเป็นมงคลรับทรัพย์โชคลาภ จะเชิญนักบวชลัทธิเต๋าช่วยทำพิธีกรรม ชาวเป่าซานเชื่อว่า หลังจากประเพณี 开财门 หรือประเพณีเปิดประตูมั่งคั่งสำเร็จ เทพเจ้าแห่งโชคลาภจะอวยพรเราได้รับความมั่งคั่ง ทำให้ครอบครัวเจริญรุ่งเรือง

ความสัมพันธ์ของทำพิธีกรรมและการบูชาเทพเจ้าลัทธิเต๋า แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการดำเนินชีวิตและความเชื่อของลัทธิเต๋า เพราะบ้านคือหน่วยย่อยในชีวิตที่มีความสำคัญ เมื่อสร้างเสร็จการประกอบพิธีกรรมที่เชื่อมโยงกับลัทธิเต๋าก็เกิดขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของการเชื่อมความผูกพันระหว่างวิถีชีวิตและความเชื่อไว้ด้วยกัน และประกอบพิธีกรรมโดยนักบวชจากลัทธิเต๋า

17. ประเพณีรับบรรพบุรุษ

จากมุมมองของลัทธิเต๋า ในวงจรชีวิตของสวรรค์ เราแต่ละคนคือร่างของจิตวิญญาณในช่วงที่รอคอยการกลับชาติมาเกิด พวกเขาเหมือนกับพวกเราที่ยังมีชีวิตอยู่ ญาติที่ยังมีชีวิตอยู่จะให้อาหารแก่พวกเขา และหวังยิ่งกว่านั้นอีกว่าพวกเขาสามารถส่งเงินให้พวกเขาได้ใช้ แม้ว่าพวกเขาจะกลับชาติมาเกิดอีกครั้ง วิญญาณของบรรพบุรุษยังคงไม่เปลี่ยนแปลง วิญญาณของบรรพบุรุษยังคงสามารถรับรู้และเครื่องบูชาจากลูกหลาน เพราะฉะนั้นชาวเป่าซานจะรับบรรพบุรุษถึงบ้าน บูชาบรรพบุรุษ ให้วิญญาณของบรรพบุรุษมีความสุข

ความสัมพันธ์ของทำพิธีกรรมและการบูชาบรรพบุรุษ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างชีวิตและความเชื่อของลัทธิเต๋า เนื่องจากวงจรชีวิตของผู้คนที่มีการเกิด แก่ เจ็บตาย เป็นเรื่องของธรรมชาติซึ่งเป็น

หัวใจหลักของลัทธิเต๋า แต่ชีวิตหลังความตายก็มีความสำคัญเช่นกัน การรับบรรพบุรุษเพื่อเอาเครื่องเซ่นไหว้ ก็เพื่อให้วิญญาณเหล่านั้นยังมิได้รู้สึกว่าจะไม่ถูกทอดทิ้งและยังเป็นส่วนสำคัญกับครอบครัวที่ยังอยู่ ให้ความสำคัญแก่คนที่จากไปและคนที่ยังอยู่ เสมือนเครื่องเตือนใจให้สมาชิกในครอบครัวรู้ว่าความผูกพันที่เกิดขึ้นจะไม่สิ้นสุดเพียงแค่การมีชีวิต และย้อนกลับไปถึงการเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติตามหลักของลัทธิเต๋า

18. ประเพณีส่งบรรพบุรุษ

เทศกาลสารทจีนเป็นความเชื่อจากลัทธิเต๋า ชื่อพื้นบ้านคือเทศกาลผี เทศกาลสารทจีนเป็นวันบูชาบรรพบุรุษและไว้อาลัยวิญญาณที่โดดเด่น ในวันนี้ ชาวเป่าซานจะทำพิธีกรรมส่งบรรพบุรุษ เพราะในวันนี้ประตูนรกเปิด บรรพบุรุษจะกลับไปสถานที่ที่เขาควรไป

ความสัมพันธ์ของประเพณีนี้คือการประกอบพิธีกรรมเพื่อส่งวิญญาณจากภพภูมิของผู้ตายเมื่อมารับของเซ่นไหว้กลับไปยังสถานที่ที่เหมาะสม ไม่เพียงแต่จะส่งวิญญาณของบรรพบุรุษเท่านั้น คนตายที่ไร้ญาติ ไม่มีคนในครอบครัวคอยบูชาเซ่นไหว้ ก็จะได้รับ การส่งวิญญาณในครั้งนี้ด้วยเช่นกัน เป็นการรำลึกถึงหลักของลัทธิเต๋าในแง่ของการให้ความสำคัญกับธรรมชาติของชีวิตที่มีเกิด แก่ เจ็บ และตาย โดยทุกชีวิตก็จะกลับคืนสู่ธรรมชาติของตนเอง ธรรมชาติของโลกหลังความตายที่แบ่งเอาไว้เป็นสามภพ คือโลกมนุษย์สำหรับคนเป็น นรกสำหรับคนตาย และสวรรค์สำหรับเหล่าเทพเจ้าในลัทธิเต๋า

ตารางที่ 1 ตารางสรุปความสัมพันธ์ของประเพณีของชาวเป่าซานและความเชื่อลัทธิเต๋า

ที่	ประเพณี	เทพเจ้า	ผู้ประกอบพิธีกรรม	สถานที่
1	ประเพณีเด็กเกิดครบหนึ่งเดือน	พระโพธิสัตว์ เทพเจ้าแห่งความปิติ	นักบวชลัทธิเต๋า	ที่บ้าน
2	ประเพณีวันเกิดหนึ่งปี	พระโพธิสัตว์ เทพเจ้าแห่งความปิติ	นักบวชลัทธิเต๋า	ที่บ้าน
3	ประเพณีการแต่งงาน	เทพเจ้าความสุขของชีวิต พระโพธิสัตว์	ผู้อาวุโสในครอบครัว	ที่บ้าน
4	ประเพณีงานศพ	-	นักบวชลัทธิเต๋า	ที่บ้าน
5	ประเพณีเปลี่ยนชื่อ	-	นักบวชลัทธิเต๋า	วัดลัทธิเต๋า
6	ประเพณีขอพร	บูชาเทพเจ้าตามที่คุณขอ	นักบวชลัทธิเต๋า	วัดลัทธิเต๋า
7	ประเพณี 开财门 หรือ ประเพณีเปิดประตูรับทรัพย์	เทพเจ้าแห่งโชคลาภ	ครอบครัว	ที่บ้าน
8	ประเพณีบูชาพระโพธิสัตว์ ไหว้ฟ้าไหว้ดิน	พระโพธิสัตว์ ไหว้ฟ้าไหว้ดิน	ครอบครัว	ที่บ้าน
9	ประเพณีบูชาเจ้ามังกร	เจ้ามังกร	ครอบครัว	วิหารของเจ้า มังกร
10	ประเพณีบูชาเทพเจ้าที่ดูแล รักษาสัตว์เลี้ยง	เทพเจ้าที่ดูแลรักษาสัตว์ เลี้ยง	ครอบครัว	ที่บ้าน
11	ประเพณีบูชาเทพเจ้าเตาไฟ	เทพเจ้าเตาไฟ	ครอบครัว	ที่บ้าน
12	ประเพณีบูชาบรรพบุรุษ	-	ครอบครัว	หลุมฝังศพ
13	ประเพณีไหว้พระจันทร์	เทพเจ้าพระจันทร์	ครอบครัว	ที่บ้าน
14	ประเพณีบูชาเทพเจ้าภูเขา	เทพเจ้าภูเขา	ครอบครัว	ที่กว้าง

ที่	ประเพณี	เทพเจ้า	ผู้ประกอบการ	สถานที่
15	ประเพณีบูชาตี่จูเอี้ยะหรือเทพเจ้าแห่งพื้นดิน	เทพเจ้าแห่งพื้นดิน	ครอบครัว	ที่บ้าน
16	ประเพณี 开财门 หรือ ประเพณีเปิดประตูมงคล	เทพเจ้าแห่งโชคลาภ	ครอบครัว นักบวชลัทธิเต๋า	ที่บ้าน
17	ประเพณีรับบรรพบุรุษ	-	ครอบครัว	ที่บ้าน
18	ประเพณีส่งบรรพบุรุษ	-	ครอบครัว	ที่บ้าน

จากตารางข้างต้น ได้สรุปอิทธิพลความเชื่อลัทธิเต๋าคู่ที่ปรากฏในประเพณีชาติพันธุ์ฮั่นของเมืองเปาซาน 18 ประเพณี ดังนี้

ประเพณีเกี่ยวกับบูชาเทพเจ้าคือ 14 ประเพณี คือประเพณีเด็กเกิดครบหนึ่งปี ประเพณีวันเกิดหนึ่งปี ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีเปลี่ยนชื่อ ประเพณีขอพร ประเพณี 开财门 หรือประเพณีเปิดประตูรับทรัพย์ ประเพณีบูชาโพธิสัตว์ ไหว้ฟ้าไหว้ดิน ประเพณีบูชาเจ้ามังกร ประเพณีบูชาเทพเจ้าที่ดูแลรักษาสัตว์เลี้ยง ประเพณีบูชาเทพเจ้าเตาไฟ ประเพณีไหว้พระจันทร์ ประเพณีบูชาเทพเจ้าภูเขา ประเพณีบูชาตี่จูเอี้ยะหรือเทพเจ้าแห่งพื้นดิน และประเพณี 开财门 หรือประเพณีเปิดประตูมงคล

ประเพณีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตคือ 4 ประเพณี คือ ประเพณีงานศพ ประเพณีบูชาบรรพบุรุษ ประเพณีรับบรรพบุรุษ และประเพณีส่งบรรพบุรุษ

ประเพณีที่ต้องใช้นักบวชของลัทธิเต๋าคู่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม มี 5 ประเพณี คือ ประเพณีเด็กเกิดครบหนึ่งเดือน ประเพณีวันเกิดหนึ่งปี ประเพณีงานศพ ประเพณีเปลี่ยนชื่อ และประเพณีขอพร ส่วนประเพณีที่ต้องใช้ทั้งสมาชิกอาวุโสในครอบครัวและนักบวชลัทธิเต๋าคู่ มี 1 ประเพณีคือ ประเพณี 开财门 หรือประเพณีเปิดประตูมงคล สำหรับประเพณีที่สามารถใช้สมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม มี 12 ประเพณี คือ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณี 开财门 หรือประเพณีเปิดประตูรับทรัพย์ ประเพณีบูชาพระโพธิสัตว์ไหว้ฟ้าไหว้ดิน ประเพณีบูชาเจ้ามังกร ประเพณีบูชาเทพเจ้าที่ดูแลรักษาสัตว์เลี้ยง ประเพณีบูชาเทพเจ้าเตาไฟ ประเพณีบูชาบรรพบุรุษ ประเพณีไหว้พระจันทร์ ประเพณีบูชาเทพเจ้าภูเขา ประเพณีบูชาตี่จูเอี้ยะหรือเทพเจ้าแห่งพื้นดิน ประเพณีรับบรรพบุรุษ และประเพณีส่งบรรพบุรุษ

ประเพณีที่ต้องกระทำที่ศาสนสถานของลัทธิเต๋าคู่ มีทั้งหมด 2 ประเพณี คือ ประเพณีเปลี่ยนชื่อ และประเพณีขอพร ที่ต้องกระทำที่วัดของลัทธิเต๋าคู่ ส่วนประเพณีบูชาบรรพบุรุษ กระทำที่หลุมฝังศพ ส่วนประเพณีบูชาเทพเจ้าภูเขา กระทำในที่โล่งกว้าง นอกนั้นสามารถจัดกิจกรรมได้ที่บ้านของตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

ทั้ง 18 ประเพณีของชาติพันธุ์เปาซานสะท้อนอิทธิพลของลัทธิเต๋าคู่ที่มีต่อชาวเมืองเปาซานผูกพันกันด้วยสี่ความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ที่ 1 คือ ความเชื่อ ความเชื่อเป็นความผูกพันที่ลัทธิเต๋าคู่สร้างให้ชาวเปาซานอย่างเป็นระบบ ว่าจะต้องผูกพันกับเทพเจ้า และธรรมชาติ ตามปรัชญาของลัทธิเต๋าคู่ ธรรมชาติรอบข้างคือหัวใจหลักของลัทธิเต๋าคู่ ซึ่งความเชื่อในที่นี้ต้องปรากฏในประเพณีชีวิตตั้งแต่เกิด กล่าวคือ มีการปลูกฝังเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิเต๋าคู่ในทุกช่วงของชีวิต ตั้งแต่เด็กแรกเกิด จนกระทั่งการขอพร การแต่งงาน งานปีใหม่ จนถึงความตาย ประเพณีเหล่านี้มีอิทธิพลของลัทธิเต๋าคู่เข้ามาสัมพันธ์ในทุกจังหวะของชีวิต ความสัมพันธ์ 2 คือ การใช้เทพเจ้า มาผนวกกับทุกความเชื่อ ประเพณีของลัทธิเต๋าคู่จะมีเทพเจ้าลัทธิเต๋าคู่เป็นเป้าหมายในการสื่อสาร ทุกประเพณีของลัทธิเต๋าคู่ในเมืองเปาซานจะมีเป้าหมายสื่อสารไปยังเทพเจ้าต่างๆ เพื่อให้อำนวยผลตามที่ร้องขอ โดยที่

ความสำคัญของเทพเจ้าต่างๆจะมีอำนาจต่อผู้คนต่างกัน เพราะแต่ละเทพเจ้าจะดูแลความธรรมชาติของคนที่ไม่เหมือนกัน เช่นเทพเจ้าแห่งโชคลาภจะดูแลเรื่องความมั่งคั่ง เทพเจ้าแห่งพื้นดินดูแลเรื่องปกป้องแผ่นดินและการเพาะปลูก เจ้ามังกรดูแลเรื่องฝนตกต้องตามฤดูกาลและทั่วถึง จะเห็นได้ว่าเทพเจ้ามีความสำคัญมาก ความสัมพันธ์ที่ 3 คือนักบวชเต๋า ประเพณีของชาวเป่าซานต้องผ่านการประกอบพิธีกรรมโดยนักบวชของลัทธิเต๋า โดยนักบวชลัทธิเต๋ามีสองประเภท ประเภทที่หนึ่งเป็นนักบวชเต๋าที่ใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้าน เมื่อชาวเป่าซานจะทำพิธีกรรมในประเพณีใดที่ต้องการนักบวชเต๋าเข้ามาในบ้าน ก็ต้องเชิญนักบวชเต๋ามาช่วยประกอบพิธีกรรม แต่หากพิธีกรรมบางอย่างที่ต้องกระทำในพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์ จะให้นักบวชที่อยู่ในวัดเต๋าประกอบพิธีกรรม เพื่อให้พิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น อันไหนก็ตามที่ต้องใช้ศาสนสถาน นักบวชเต๋าก็จะอยู่ที่นั่นเพื่อร่วมประกอบพิธีกรรมตามประเพณีของชาวเป่าซาน ความสัมพันธ์ที่ 4 คือสถานที่ ความเชื่อของชาวเป่าซานที่มีลัทธิเต๋าเป็นตัวกำหนด และมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีชีวิต มักมีสถานที่เป็นส่วนสำคัญ สถานที่หรือว่าศาสนสถานจะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของผู้คนในเมืองเป่าซานต่อประเพณีต่างๆ ในลัทธิเต๋า สถานที่ต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้มีความสำคัญแค่เป็นสถานที่ที่ประกอบศาสนพิธีกรรมอย่างเดียว แต่ยังมีความสำคัญในแง่ของเป็นสัญลักษณ์ของธรรมชาติและจิตวิญญาณของลัทธิเต๋า ที่จะสะท้อนความสำคัญของชีวิตร่วมอยู่ด้วย เช่น สุสาน วัดมังกร เป็นต้น วัดลัทธิเต๋าเป็นสถานที่สำคัญสำหรับนักบวชลัทธิเต๋าในการสักการะเทพเจ้าและยังเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับผู้ศรัทธาในการแสดงความเชื่ออีกด้วย วัดลัทธิเต๋าส่งส่วนใหญ่มีต้นกำเนิดทางประวัติศาสตร์ที่ลึกซึ้ง มีมายาวนานในประวัติศาสตร์ และมีมรดกทางวัฒนธรรมอันยาวนาน (Liyang, 2566) ดังนั้น ไม่ใช่สถานที่ที่อยู่ของนักบวชเต๋าอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ที่รวมความเชื่อ ความศรัทธา คำสอนของลัทธิเต๋า มีสถานที่ที่เอาไว้ให้ผู้คนมาทำพิธีกรรม มีผู้คนมาบูชาเทพเจ้าด้วย ถึงแม้ว่าไม่ใช่วันพิเศษยังสามารถบูชาได้ เพื่อทำให้จิตใจของตนเองเข้าถึงลัทธิเต๋ามากขึ้น

ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ เป็นภาพสะท้อนความเชื่อของลัทธิเต๋าที่แทรกซึมอยู่กับธรรมชาติ อันเป็นหัวใจหลักของลัทธิเต๋าในฐานะที่เป็นต้นกำเนิดของทุกสรรพสิ่ง การสอดประสานของวิถีชีวิตของชาวเป่าซานกับองค์ประกอบต่างๆของลัทธิเต๋าส่งสะท้อนความสำคัญของลัทธิเต๋าที่เป็นความจริงสูงสุด การเกิด แก่ เจ็บและตาย กฎเกณฑ์แห่งเต๋าก็เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่และมีอำนาจอย่างแท้จริง ปรากฏตามแนวคิดเรื่องหยินและหยางที่ชี้ไปที่จักรวาลนี้มีแต่สิ่งที่มีความหมายเป็นกลาง ไม่มีอะไรดี ไม่มีอะไรชั่ว โดยผสมอยู่ในตัวมนุษย์ เพราะธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ ซึ่งถือกำเนิดมาจากเต๋านั้น มีทั้งดีและชั่ว ดิตัวมาตั้งแต่เกิด (ภาศิณี โกมลิมศรี, 2563) ดังนั้น การที่ชาวเป่าซาน ใช้นักบวชของเต๋า ศาสนสถานของเต๋า เทพเจ้าของลัทธิเต๋า หรือแม้แต่การปลูกฝังความเชื่อเข้าไปในชีวิตของผู้คน จึงแสดงให้เห็นถึงรากฐานของวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับเต๋าและธรรมชาติอย่างใกล้ชิดโดยใช้เทพเจ้าลัทธิเต๋าที่ส่งผลโดยตรงต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในประเพณีต่างๆ จะเห็นได้ว่าลัทธิเต๋าและประเพณีพื้นบ้านมีอิทธิพลและส่งเสริมซึ่งกันและกัน แยกออกมาจากประเพณีพื้นบ้านทั่วไป แต่ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อประเพณีพื้นบ้านธรรมดาคือเป็นกิจกรรมที่สำคัญ เป็นการเกาะเกี่ยวกับลัทธิเต๋าอย่างแนบเนียน เพราะประเพณีพื้นบ้านต่างๆเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญสำหรับการวางรากฐานเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมลัทธิเต๋าให้อยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมของชาวเป่าซานที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักความเชื่อของลัทธิเต๋า โดยผลการวิจัยได้ขยายความเชื่อมโยงของกิจกรรมประจำปีที่มีความเกี่ยวข้องกับลัทธิเต๋า อธิบายว่าเหตุใด ประเพณีต่างๆทั้ง 18 ประเพณีจึงได้ยึดโยงกับเทพเจ้า นักบวช ผู้ประกอบพิธีกรรม ความผูกพันที่บ่มเพาะมาตั้งแต่กำเนิดและศาสนสถาน ทำให้ผู้คนชาวเป่าซานทราบถึง

ความสัมพันธ์ของชุมชนและความเชื่อที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา และยังสร้างความเข้าใจในรากเหง้าของความเชื่อเพื่อส่งต่อหลักคิด วิธีปฏิบัติดังกล่าวต่อไป เพื่อให้จรรโลงสังคมในการดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคต และช่วยสร้างองค์ความรู้สำหรับการศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อดังกล่าวกับพื้นที่และศาสนาอื่นๆ

สรุป

อิทธิพลความเชื่อลัทธิเต๋าที่มีต่อชาติพันธุ์ฮั่นในเมืองเปาซาน มีความสัมพันธ์ด้วยกัน 4 ประเภท คือ ความเชื่อที่บ่มเพาะเอาไว้ตั้งแต่เกิดจนตาย การใช้เทพเจ้าที่เป็นตัวแทนของลัทธิเต๋าในประเพณีต่างๆ นักบวชเต๋าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมและสถานที่อันเป็นตัวแทนของความเชื่อเพื่อประกอบพิธีกรรม ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ยึดโยงลัทธิเต๋า ประเพณีและผู้คนเอาไว้อย่างแนบแน่น ทำให้วิถีชีวิตของชาวเมืองเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อแบบลัทธิเต๋า โดยไม่เกิดการตั้งคำถาม หรือมุ่งหาคำตอบของการดำรงอยู่ เพื่อที่จะขับเคลื่อนความเชื่อนี้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาในครั้งนี้ให้ความสำคัญกับพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องของชาวเปาซานและลัทธิเต๋า ที่มีความสัมพันธ์ในเรื่องที่อิทธิพลของลัทธิเต๋าที่เข้ามามีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของปะชาชนด้านเกี่ยวกับพิธีกรรม แต่การให้รายละเอียดเกี่ยวกับความหมายของเทพเจ้า การตีความด้านสัญลักษณ์ต่างๆของความเชื่อที่สัมพันธ์กันยังไม่ได้เจาะลึกด้านรายละเอียด ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการบุกเบิกแนวทางด้านการศึกษาประเพณีและความเชื่อของลัทธิเต๋าที่มีต่อปะชาชนเมืองเปาซาน เมืองแห่งหนึ่งที่มีองค์ประกอบของลัทธิเต๋ายู่ในวิถีชีวิต โดยเฉพาะด้านประเพณี หากได้มีการศึกษาเปรียบเทียบพื้นที่อื่นๆที่มีอิทธิพลของลัทธิเต๋าประกอบ จะทำให้การทำความเข้าใจเกี่ยวกับลัทธิเต๋าและผู้คนมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และการตีความหมายต่างๆขององค์ประกอบของลัทธิเต๋า จะทำให้เห็นความเชื่อมโยงของศาสนาดั้งเดิมของชาวจีนก่อนที่จะเกิดการปฏิวัติด้านวัฒนธรรม และใช้เป็นต้นแบบสำหรับการอธิบายเหตุผลของความเชื่อที่ยังแนบแน่นในวิถีชีวิตของชาวจีนต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่องอิทธิพลลัทธิเต๋ามีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย
2. ควรศึกษาวิจัยความแตกต่างของลัทธิเต๋ากับพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- เทวฤทธิ์ ศรีไชยพล. (2563). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความสุขของปรัชญาลัทธิเต๋า. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 2(1), 17-24. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/article/view/254831>
- ธัญจิรา อัครไชยตระกูล. (2560). *แนวคิดเต๋าและเซนในภาพยนตร์เรื่อง กังฟูแพนด้า*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. (2564). *สนุทริยศาสตร์จีน*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนา จันทรสันติ. (2525). *วิถีแห่งเต๋าหรือ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). เคล็ดไทย.
- พนมกร คำวัง. (2562). ความเป็นมาและพัฒนาการของลัทธิเต๋า. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, 2(2), 25-39. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/dsr/article/view/437>
- ภาศิณี โกมลมิศร์. (2563). การศึกษาวิเคราะห์ธรรมชาติของอำนาจในปรัชญาเต๋า. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 3(1), 46-63. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jmpr/article/view/250259>

- สุรสิทธิ์ อมรวิชศักดิ์. (2564). การปะทะสังสรรค์ของคติขงจื้อ เต๋า พุทธในตัวละครหองคงในวรรณกรรมไซอิ๋ว. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 21(2), 158-189. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalarts/article/view/246553>
- Baidu. (2566, 18 พฤศจิกายน). ลักษณะขนบธรรมเนียมเป่าซานและวัฒนธรรมพื้นบ้าน. <https://wk.baidu.com/>
- Lan, C. (2561). ร่องรอยเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาและศาสนาเต๋า ในศาลเจ้าหน้าจาช่าไห่จื้อ จังหวัดชลบุรี. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 13(26), 145-157. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/156576>
- Liyang, G. (2566). การวิเคราะห์จุดเน้นห้าจุดสำหรับการยึดมั่นใน Sinicization ของลัทธิเต๋า. *วารสารวัฒนธรรมทางศาสนาของโลก*, 23(5), 1.
- Lewis, M. H. (1994). *Religions of the World*. Cambridge University Press.